

*View Over the Balkan Peninsula
Поглед над Балканите*

ПЕЧАЛНИЯТ ЗАВЪРШЕК НА НОВОТО СЛАВЯНСКО ДВИЖЕНИЕ, 1947 – 1948

Бисер Петров

Институт за балканистика с Център по тракология – БАН

Резюме. В статията се разглежда продължилата само година и половина дейност на учредения в края на 1946 г. в Белград Общославянски комитет. Той е създаден с намерението да бъде централизиращ и ръководен орган на възроденото след 22 юни 1941 г. от Кремъл славянско движение. Появата на Комитета идва в момент на започналото влошаване на отношенията между партньорите от Антихитлеристката коалиция и това обстоятелство неминуемо дава пряко отражение върху задачите, с които той е натоварен. След окончателното блоково разделение на Европа и разрива между Тито и Сталин съществуването на Общославянския комитет се лишава от смисъл, понеже политическата експлоатация на идеята за славянско единство вече не се вписва в новите реалности и това довежда до закриването му в средата на 1948 г.

Ключови думи: ново славянско движение; Общославянски комитет; Коминформбюро; народна демокрация; съветски модел на социализъм

Няколко въстъпителни думи

Темата за славянското единство по време на Втората световна война и непосредствено след нея, меко казано, не се радва на силен историографски интерес през последните няколко десетилетия. На пръв поглед, тя звучи доста суховато, неатрактивно и пропагандно изтъркана и като че ли от нея трудно би могло да се извлече нещо по-съществено. По наше мнение възможните причини за това снизходително и пренебрежително отношение, захвърлило я в дълбока забрава и немара, са поне две. Едната от тях са неудобството и притеснението на историците да се завръщат към нещо, разглеждано вероятно като някакъв изцяло пропагандно-идеологически конструкт, лишен от практическо съдържание. В този смисъл тя е смятана от мнозина за изчерпана и непрестижна. Другата причина за negliжирането ѝ е отсъствието на политическа актуалност, която да подхранва интереса към нея. Тежнението към общославянско сближаване, така шумно прокламирано по време на Втората световна война и непосредствено след това, не е налице от дълги години, на-

пълно изместено от общоевропейското такова. Особено зле проучен и останал извън вниманието на сериозните изследователи е времевият отрязък, условно рамкиран от учредяването на Общославянския комитет в Белград (края на 1946 г. – началото на 1947 г.) до самия неочакван крах на новото славянско движение (лято на 1948 г.). В този контекст обаче е истинско предизвикателство да се надзърне и види какво се крие зад баналните клишета и лозунги за братство и единство и да се потърси обяснение за чисто политическата употреба на тази версия на славянската идея в следвоенните години, изчистена от външното ѝ лустро и ненужния патетичен баласт. Именно липсата на пълноценно изследване за последния етап от съществуването на възроденото от Сталин славянско движение предопределя и целта на предлаганата статия – да се посочат организационните прояви в неговото следвоенно развитие и едновременно с това се разкрият истинските и необявени и досега причини за безславния му завършек.

Поява и налагане на съветската версия на славянската идея

И така, в най-сбит и конспективен вид, като естествено въведение при навлизането в същността на темата, е редно да се разясни, че след германското нападение срещу Съветския съюз в Москва по директивен начин, в рамките на Совинформбюро, е учреден международният Всеславянски комитет, начело с генерал Александър Гундоров. Той е натоварен със задачата да разпространява антигерманска пропаганда сред славянските народи. В работата му се включва активно и контингентът от намиращи се в СССР политемигранти от славянските държави. Комитетът, в чисто организационен план, представлява на практика първият централизиран орган в цялата история на славянството, развиващ активна и целенасочена дейност по неговото сплотяване. Той разгръща бурна агитационно-пропагандна дейност, насочена към сплотяване на славяните в борбата им срещу германските агресори. До 1943 г. тя е подчинена на изпълнението на мобилизационни задачи, но от тази повратна за изхода на войната година експлоатацията на съветската версия на славянската идея вече е нужна на кремълското ръководство за легитимиране на новия следвоенен ред в Европа и поради тази причина се превръща в част от дипломатическия му инструментариум. В заключителния етап на военните действия в Европа разиграването на славянската карта се съчетава практически със съветските планове за следвоенното мирно регулиране (Marina 1997, 169).

След края на войната в Европа за пръв път в своята история славянските народи се оказват обединени по своеобразен начин – посредством силата на съветското оръжие всички те попадат в съветската зона за сигурност. На този ранен следвоенен етап идеята за славянска солидарност се съчетава по изключително сполучлив начин с модела на „народната демокрация“. Тя носи едновременно външен и вътрешен заряд, който не дава открит повод за влошаване

на отношенията на СССР със западните му съюзници, защото се представя от Сталин като средство за париране на бъдещия германски реваншизъм.

В този обща политическа обстановка Всеславянският комитет в Москва насочва усилията си към масовизиране на новото славянско движение и поставянето му върху по-широка организационна основа. За целта във всички страни, в които влиза Червената армия, се учредяват еднакви по форма и съдържание славянски комитети, прокарващи на място задаваната от Москва политика. Мнозина от функционерите на Всеславянския комитет вече са се завърнали по страните си и са заели в тях ключови партийни и правителствени постове, позволяващи им да насаждат безпрепятствено съветското виждане за славянско единство.

За формулиране и поставяне на задачите пред новото движение в следвоенния период от 8 до 11 декември 1946 г. в Белград се провежда Първият следвоенен славянски конгрес. Пряк резултат от работата му е учредяване, на мястото на изиграния вече ролята си московски Всеславянски комитет, на Общославянски комитет със седалище в Белград, начело с югославянина Божидар Масларич.

На конгреса не се изказват определени становища относно бъдещ съюз на славянските държави – нито като форма, нито като съдържание. Напротив, решително се отхвърлят всякакви спекулации около създаването на насочен срещу когото и да било славянски блок. Водещият повтарящ се мотив, разиграван в сходни вариации, е борбата за мир. Като цяло, тонът на събитието, възпътен в докладите и приетите документи, не е войнствен и конфронтационен. Основното внимание, макар и с някои нови политически нюанси, не се отклонява от станалите перманентни призови към културно, духовно и научно сближаване. Миролюбието, като непреходно славянско качество, се извежда на преден план в противовес на замислите на „подпалвачите на нова война“. Изборът на Белград за седалище на Общославянския комитет и на Масларич за негов председател не е просто признание за приноса на Югославия в антихитлеристката борба и към славянското движение, а знак за пред света, че Москва не желае да бъде сочена като ръководен и направляващ център на страните с „народна демокрация“. Много скоро обаче прикриваната истина ще излезе наяве, в резултат на което Първият следвоенен славянски конгрес ще се окаже и последен (Petrov 2017, 57).

Новото славянско движение и Студената война

На 12 март 1947 г. президентът Хари Труман оповестява пред Конгреса инициативата си за предоставяне на значителна материална и военна помощ на Гърция и Турция (известна като „доктрината Труман“), разглеждани като пряко подложени на съветски натиск страни. Недвусмислената заявка на САЩ за водеща роля в световните дела, представена като начин за съдържане

на съветската експанзия, води до силно влошаване на климата в международните отношения и катализира блоковото разделение на Европа и на света.

Към пролетта на 1947 г. идва време и за отчитане на свършеното от новоучредения Общославянския комитет и приемане на актуалните му задачи в светлината на изменената международна обстановка. За целта от 26 до 28 април в Москва се провежда първото след конгреса в Белград заседание на президиума му. В приетото постановление за извършената от него и от отделните славянски комитети дейност редом с отчетените постижения се изреждат и редица слабости.

Като успехи се отбелязват нарасналата след конгреса активност на „прогресивните славянски организации“ и проведените, в тази връзка, публични кампании, по време на които с лекции и реферати в пресата и по радиото се включили държавни и обществени дейци. По този начин те разпространявали „дълбоката социална истина“ за новото славянско движение и давали отпор на клеветническите измислици на реакцията. Освен това във всички славянски комитети се извършвало организационно преустройство. Така например на мястото на закрития Всеславянски комитет в Москва се учредил Славянски комитет на СССР. В Югославия се създали славянски комитети във всички републики, а през втората половина на предходната година и в началото на настоящата се провели славянски форуми на високо ниво в САЩ, Аржентина, Бразилия, Австрия, Румъния, Канада и други страни, като по този начин се е оформило мощно движение в защита на СССР – опората на мира и демокрацията в целия свят.¹⁾

Като пропуски се посочват недостатъчно бързото разгръщане на агитационномасовата, пропагандната и издателската дейност на славянските комитети по популяризиране решенията на белградския конгрес. Освен това те не провели дълбока идеологическа работа както в областта на теоретичната разработка около проблемите на новото славянско движение, така и в областта на решителната контрапропаганда. Не се работило за установяване и задълбочаване на връзките с други международни прогресивни организации.²⁾

Президиумът на Общославянския комитет набелязва за изпълнение поредица от практически мероприятия. Националните комитети през май и юни трябва да свикат активите си и да проведат събрания, на които да се изнесат реферати на тема „Съвременни проблеми на новото славянско движение и борбата за мир и демокрация“ с широко използване на радиото, киното и печата. На местните комитети се препоръчва да разгърнат широка идеологическа работа, като особено внимание се обърне на училището и университетите, на съдържанието на учебниците и детската литература. Като най-близка тяхна задача обаче се поставя подготовката за предстоящия Втори пленум на Общославянския комитет, насрочен за средата на юни 1947 г. във Варшава.³⁾

От разгледаното постановление на президиума се вижда вече по-изчистената картина на едно добре организирано и тясно координирано движение. В документа прозира стремежът към уеднаквяване и плътно синхронизиране дейността на националните славянски комитети под шапката на Общославянския комитет в Белград. Историко-културната насоченост на работата им трябва да мине на заден план за сметка на идеологическо-пропагандна борба в защита на мира и демокрацията, като цяло, и на СССР, в частност, срещу нападите на международната реакция. Самостоятелността на инициативите се ограничава от спуснатите за изпълнение общи задачи и остава единствено за местна консумация. В крайна сметка, слетите усилия са подчинени пряко на целта за пропагандно подсигуряване на съветската външна политика. Макар че московският Всеславянски комитет е останал в историята, тонът се задава от съветските представители и само донякъде – от най-близките им в идеологическо отношение югославски другари. Центърът на движението е преместен от Москва в Белград, но Гундоров остава начело на новоучредения съветски Славянски комитет и разполага със старите възможности за влияние. Декларираната на думи външна независимост остава само параван, и то доста прозрачен, зад който се прокарва придобилата откровено имперски измерения кремълска политика.

На 15 – 18 юни 1947 г. във Варшава се провежда Вторият пленум на Общославянския комитет. В пряката му работа вземат участие 34 делегати – 7 от СССР, 7 от Югославия, 6 от Чехословакия, 4 от България и 9 от Полша (Dneshnite zadachi 1947, 25 – 26). Тя започва с отчетните доклади на Масларич и председателите на националните комитети. Последвалата дискусия е вкарана от съветските представители в прагматичното русло на текущите политически реалности. Най-краен в изказването си е отговорният секретар на Общославянския комитет Валентин Мочалов. Той призовава да се сложи край на културно-просветните сантиментални екскурзии из миналото и поставя за разглеждане три въпроса: 1. За недостатъчната работа на славянските комитети по организирането на учените при разработването на историческите проблеми; 2. За активизацията на международната реакция против новото славянско движение и задачите на славянските комитети в тази насока; 3. За недостатъците в областта на организационната и практическата работа на комитетите и мерките по отстраняването им.⁴⁾

Българката Стела Благоева – подпредседател на Общославянския комитет, след като запознава събралите се с работата на Славянския комитет в България, се включва в зададената от съветските делегати насока на разискванията: „Реакцията – казва тя, – продължава по всякакъв начин да припява измислици за желязната завеса, които са насочени против Съветския съюз и страните с народна демокрация. Нашата задача е да разобличаваме вражеската клевета. Нашият печат винаги трябва да напомня за това, че славянските страни са

горещи поборници за честно сътрудничество на всички миролюбиви народи на света“.⁵⁾

В последния ден от работната програма на пленума академик Александър Вознесенски (ректор на Ленинградския държавен университет) попарва надеждите на чехословашката делегация Вторият славянски конгрес на следващата година в Чехословакия, по случай навършващото се столетие от Първия славянски конгрес в Прага през 1848 г., да носи юбилеен характер. Той излага съветското виждане, че форумът не трябва да е юбилеен и обърнат към миналото, а да е посветен изцяло на настоящето и бъдещето, тъй като е призван да въоръжи идейно славянските народи в борбата им по актуалните въпроси на съвременността.⁶⁾

По предложение на съветската делегация се решава конгресът да се проведе през втората половина на 1948 г., когато юбилейните тържества вече са отминали. Обсъждането на дневния му ред се отлага, защото въпросът изисквал по-задълбочено обмисляне.⁷⁾ С това съветските представители си позволяват демонстративно да подсказват, че славянското движение от 1941 г. по никакъв начин не се родее с това от 1848 г. Всъщност тази публично изговорена истина за началото на новото летеброене не би следвало да изненада вече никого, дори традиционните славянофили идеалисти.

След изясняването на въпроса за Втория следвоенен славянски конгрес делегатите на пленума пристъпват към обсъждане и на славистичния конгрес в Москва, за чието свикване се е взело решение на конгреса в Белград. За отговорен секретар на Общославянския комитет на мястото на Мочалов, който поема аналогичния пост в съветския Славянски комитет, е избран Игор Медведев.

Освен това пленумът поставя пред Общославянския комитет за изпълнение 10 основни задачи до края на 1947 г. Редом с чисто организационните сред тях фигурират и откровено пропагандно-политически такива: широко да се осветлява ролята на СССР като освободител на човечеството и последователен борец и защитник на мира, демокрацията и независимостта на всички народи и държави; да се постави пред цялата славянска общественост въпросът за повишаване бдителността против подпалвачите на нови войни и техните оръдия; активно и енергично да се популяризират новите демокрации, формирани и укрепнали в славянските страни както в икономическата област, така и в политическата и идеологическо-културната, и т.н. (Dneshnite zadachi 1947, 28 – 30).

На 5 юни 1947 г., в реч в Харвардския университет, държавният секретар на САЩ Джордж Маршал излага план за икономическо възстановяване на следвоенна Европа (впоследствие приел неговото име), включващ и държавите от съветската окупационна зона. СССР не е в състояние да се мери с американската икономическа мощ и се опасява (с голяма доза основание), че планът ще послужи като инструмент за подронване на влиянието му в Централна и Източна Европа. Поради тази причина отказът е неизбежен. Съвет-

ското ръководство разглежда „плана Маршал“ като сериозна заплаха към завоюваната зона за сигурност западно от съветските граници. Влизащите в нея държави (включително и Финландия) по един или друг начин са принудени „доброволно“ да отхвърлят американската финансова помощ. Навлизащата във финалната си фаза силова консолидация около Москва не представлява нищо друго освен гигантски опит за пренасочване влечението на един регион с близо стомилионно население от запад на изток, моделиран при това по съветски образ и подобие (Pechatnov 2006, 445 – 450).

Необявеният край на съветския славянски проект

От 22 до 28 септември 1947 г. в полския град Шкларска Поремба се провежда информационно съвещание на девет европейски комунистически партии, за което се приема, че слага началото на края на експеримента „народна демокрация“ (Soveshchaniya Kominforma 1998, 3 – 315). Що се отнася до славянската солидарност, то тази тема присъства бегло в делегатските изказвания и на нея не се отделя голямо внимание. За това си има логично обяснение – освен комунистическите партии на славянските държави в съвещанието участват и тези на Унгария, Румъния, Италия и Франция. В случая обаче съществува по-дълбока причина – идеята за славянско единство, освен че е вече доста поизхабена, не притежава нито измеренията, нито идеологическия заряд, необходими за глобалното противопоставяне.

Като цяло, в Шкларска Поремба акцентите се изместват в посока на по-широката блокова консолидация, в която славянското движение трудно се вписва – тенденция, която с времето ще се засилва. Повърхностно гледано, нещата изглеждат равнопоставени, движещи се успоредно в една посока – доказателство за което би могло да послужи решението седалището на новата комунистическа организация Коминформбюро да е в Белград, където е и това на Общославянския комитет. В действителност обаче отключените тектонични процеси са толкова дълбоки, че правят разминаването неизбежно.

На 15 и 16 октомври 1947 г. в София се провежда заседание на разширения президиум на Общославянския комитет. То е предшествано на 11 с. м. от събиране на организационния комитет за славистичния конгрес в Москва.⁸⁾ Във въстъпителното си слово при откриването на заседанието Масларич пояснява, че точките от дневния ред трябва да бъдат поставяни за разискване с оглед на новата международна обстановка.⁹⁾ По доклада на Вознесенски за предстоящия славистичен конгрес се взема решение той да се състои в средата на април следващата година и на него да бъдат поканени учени и от неславянските страни. Третият разширен пленум на Общославянския комитет се насрочва за края на февруари 1948 г. в Прага.¹⁰⁾

Като цяло, разширеният президиум на Общославянския комитет в София не приема, а и не би могъл с оглед на отредените му пълномощия, отговорни

решения от ключово значение за бъдещето на славянското движение в контекста на глобалното разделение. Той се занимава главно с организационни въпроси, а тези от принципно естество са оставени за Третия пленум и Втория конгрес, предвидени да се състоят по различно време през 1948 г. в Прага.

В края на януари 1948 г. в Загреб се свиква среща на журналистите от славянските страни, организирана от Общославянския комитет. На нея са поканени и журналисти от Румъния, Унгария и Албания. Най-общо казано, задачите, които Комитетът спуска за изпълнение под формата на препоръки към журналистите, се свеждат до даване отпор и разобличаване на клеветническите опити на реакцията да сее недоверие и размирици между народите с „народна демокрация“. „Въпрос на чест за всеки славянски журналист – се казва в тях, – е активно да предотвратява проникването на лъжливите империалистически информации и военна пропаганда в печата, радиото, киното, литературата и художеството на нашите страни“.¹¹⁾

Третият редовен пленум на Общославянския комитет се провежда, както е било предвидено, в Прага от 25 до 28 февруари 1948 г. Той се случва в критичен за Чехословакия момент, в разгара на събития с измеренията на държавен преврат. На 21 февруари 12 министри некомунисти в правителството на Клемент Готвалд си подават оставките в знак на протест срещу своеволията на вътрешния министър комунист. В отговор ЧКП предприема широка офанзива към властта. Тя организира масови демонстрации на привържениците си, а силите на сигурността завземат ключови учреждения в столицата. Опасявайки се от гражданска война и съветска военна намеса, на 25 февруари президентът Едвард Бенеш се вижда принуден да приеме министерските оставки и да назначи ново, доминирано от комунистите правителство на Готвалд.

В приетата от пленума резолюция по отчетния доклад на Масларич се казва, че заседанието протича в дни, когато международната редакция, финансирана и подстрекавана от американските империалисти, води бясно настъпление срещу демократичните права на народите и продължава подготовката си за нова световна война. Като слабост в работата на Общославянския комитет отново се отчитат недостатъчните връзки между националните комитети. Посочва се още, че някои от тях водят слаба масова работа, не се занимават с младежта и не провеждат добра издателска дейност, а и част от изданията им не са проникнати от „боен настъпателен дух“. Пленумът формулира десет задачи пред движението, първата и най-важна от които е активна борба за траен мир и народна демокрация, борба против остатъците от фашистките и реакционните режими, борба с агентите на световната реакция и разобличаване подпалвачите на войни. В тях се препоръчва и разгръщане на работа сред славяните, живеещи в неславянски държави, разширяване на лекционната работа, привличане на най-добрите културни дейци и т.н.¹²⁾

Делегатите изслушват доклада на заместник-председателя на Организационния комитет по подготовката на славистичния конгрес професор Пьотр Третьяков и утвърждават докладчиците за пленарното заседание „Състояние и задачи на съвременната славистика“. Предвижда се Вторият славянски конгрес да се свика на 20 октомври в Прага и да продължи пет дни. Всяка славянска страна ще бъде представена от 30 делегати, а славянските организации от други страни могат да изпратят по трима гости.¹³⁾

В началото на април 1948 г. Гундоров уведомява националните славянски комитети, че датата на откриването на славистичния конгрес вместо на 18 април се премества на 18 юни. Като причина за отлагането се посочва късното получаване на докладите и необходимостта от по-добра подготовка.¹⁴⁾ Истинската причина обаче е по-различна. В телеграмата си той се позовава на формалните мотиви, изложени във взето предишния ден от Политбюро на ВКП(б) решение по въпроса. То се явява резултат от проведено на 27 март съвещание в ЦК, ръководено от главния партийен идеолог Андрей Жданов, на което се разглежда подготовката на научния форум. Основният докладчик Вознесенски открито разкрива заложената цел – да се наложи единна научна методология в славистиката и тя да се очисти от буржоазни и реакционни теории. Жданов отправя критики към някои секции и заявени теми с презумпцията, че това би дало повод на американската пропаганда за обвинения, че славянството се обединявало срещу САЩ (Dostal 1997, 157).

Пълното сплотяване на Източния блок около Москва чрез „затягане на гайките“ обаче се натъква на неочаквано препятствие – Югославия. На същия този 27 март Сталин и Молотов изпращат до Тито и ръководството на ЮКП писмо, съдържащо поредица от обвинения по техен адрес. За смаяване на двамата обаче те са отхвърлени без дори и намек за очакваната в подобни случаи самокритика. Дръзкото поведение на югославяните не може да бъде оставено без последствия и съответните „организационни изводи“.

На 4 юни Вознесенски и Гундоров телеграфически известяват Общославянския комитет в Белград и националните комитети за поредното отлагане на славистичния конгрес. Неназованата и скрита причина са изострените отношения между ЮКП и ВКП(б). В дните, в които е трябвало да тече внушителният научен форум, от 19 до 23 юни в Букурещ се провежда Второто съвещание на Коминформбюро. На него, в отсъствието на югославски представители, се обсъжда положението в ЮКП. Тито и компания единодушно са стигматизирани и отлъчени от комунистическото семейство, за поука и дисциплиниране на останалите му членове. ЮКП е извадена от Коминформбюро, а седалището на организацията се мести от Белград в Букурещ.

Състоянието, в което изпада славянското движение веднага след разрива между Сталин и Тито, не просто скоротечно се влошава, а става критично,

с непредотвратим летален изход. Работата на Общославянския комитет в Белград се парализира и той на практика се разпада. Националните референти са отзовани, а секретарят Медведев задига ключа от сейфа заедно с наличната документация (Dostal 1997, 200). Конгресът по славистика и Вторият славянски конгрес са отменени. Последните прояви на нерушимото славянско единство, оказали се негова лебедова песен, са заплануваните от по-рано традиционен Соколски събор в Прага и Кирило-Методиевските тържества в Девин (Словакия).

Скарването на Сталин с Тито означава изваждане на Югославия с нейните пет славянски републики от семейството на „народнодемократичните“ и славянските държави. Разривът между двамата е непосредствената, но не основна причина за печалния край на следвоенното славянско движение. Неслучайно той съвпада със залеза на „народните демокрации“. Самата концепция за „народна демокрация“ се оказва неспособна за независим и продължителен живот просто защото реализацията ѝ е изцяло зависима от интересите на една тоталитарна държава и волята на един диктатор, които не могат да останат константни завинаги. По време на войната и непосредствено след нея Сталин е заинтересуван от поддържането на добри отношения със западните си съюзници. Когато обаче намерението му да установи пълен контрол върху смятаната от него зона за сигурност в Европа, без да се скара с тях, се проваля, славянската идея, отлично вписваща се в „народната демокрация“, се оказва безполезна. При това обхватът ѝ е доста къс – освен че извън него остават Унгария, Румъния, Източна Германия и Албания, той не покрива глобалните съветски интереси. Затова краят ѝ в голяма степен е предизвестен.

След окончателното влошаване на отношенията между СССР и Запада всички национални пътища към социализъм са затворени и развитието на подвластните на Москва държави е вкарано в общия възтесен калъп на изпитания съветски модел. Директният и лишен от сантименталности универсален класово-партиен подход, съчетан с присъщата му груба съветизация на обществения живот, измества износената от седемгодишна употреба съветска версия на славянската идея и я запраща в небитието завинаги.

БЕЛЕЖКИ

1. Централен държавен архив – София (ЦДА) [Central State Archive – Sofia], ф. 1Б, оп. 15, а. е. 219, л. 2.
2. Пак там, л. 3.
3. Пак там, л. 4. Първият пленум на Общославянския комитет се провежда в Белград непосредствено след края на конгреса. Временният му устав предвижда свикването на пленуми по решение на президиума или по искане

на членовете, представляващи една от славянските държави, да става не по-малко от два пъти годишно. – Пак там, ф. 141, оп. 2, а. е. 4, л. 233-234. Годишният проектобюджет на Общославянския комитет е определен на 5 милиона динара, а вноските на държавите са разпределени както следва: СССР – 30%, Югославия, Полша и Чехословакия – 20%, и България – 10%. – Пак там, а. е. 13, л. 31.

4. Пак там, ф. 141, а. е. 1, л. 89 – 92.
5. Пак там, л. 92.
6. Пак там, л. 95 – 96.
7. Пак там, л. 97.
8. Отечествон фронт [Fatherland Front], бр. 955, 14 окт. 1947, с. 3.
9. Славяни [Slavs], 1947, № 8 – 9, с. 286– 287.
10. Отечествон фронт [Fatherland Front], бр. 958, 17 окт. 1947, с. 1; 3.
11. Славяни [Slavs], 1948, № 2, с. 73-74.
12. ЦДА [Central State Archive], ф. 141, оп. 2, а.е. 1, л. 120-122.
13. Славяни [Slavs], 1948, № 3 – 4, с. 143 – 144.
14. ЦДА [Central State Archive], ф. 141, оп. 2, а.е. 9, л. 288-291.

ЛИТЕРАТУРА

Днешните задачи на новото славянско движение в България (1947).

София: Славянски комитет – читалище „Славянска беседа“.

Досталь, М., 1997. Идея славянской солидарности и несостоявшийся в Москве в 1948 г. Первый общеславянский съезд славистов. *Вехи истории*. 182 – 203. Москва: Институт славяноведения и балканистики.

Марьина, В., 1997. Славянская идея в годы Второй мировой войны. (К вопросу о политической функции). *Вехи истории*. 169 – 181, Москва: Институт славяноведения и балканистики.

Петров, Б., 2017. Първият следвоенен славянски конгрес и българското участие в него. *Историческо бъдеще*, 1 – 2, 40 – 60.

Печатнов, В., 2006. *Сталин, Рузвельт, Трумэн: СССР и США в 1940-х гг. Документальные очерки*. Москва: Терра.

Совещания Коминформа 1947, 1948, 1949. Документы и материалы. (1998). Москва: РОССПЭН.

REFERENCES

Dneshnite zadachi na novoto slavyansko dvizhenie v Bŭlgariya (1947).

Sofiya: Slavyanski komitet – chitalishte Slavyanska beseda.

Dostal, M., 1997. Ideya slavyanskoy solidarnosti i nesostoyavshiysya v Moskve v 1948 g. Pervyy obshcheslavyanskiy syezd slavistov. *Vekhi istorii*. 182 – 203, Moskva: Institut slavyanovedeniya i balkanistiki.

- Mar'ina, V., 1997. Slavyanskaya ideya v gody Vtoroy mirovoy voyny. (K voprosu o politicheskoy funktsii). *Vekhi istorii*. 169 – 181, Moskva: Institut slavyanovedeniya i balkanistiki.
- Petrov, B., 2017. Pŭrviyat sledvoenen slavyanski kongres i bŭlgarskoto uchastie v nego. *Istorichesko bŭdeshte – Historical Future*, 1 – 2, 40 – 60.
- Pechatnov, V., 2006. *Stalin, Ruzvel't, Trumen: SSSR i SSHA v 1940-kh gg. Dokumentalnyye ocherki*. Moskva: Terra.
- Soveshchaniya Kominforma 1947, 1948, 1949. Dokumenty i materialy*. (1998). Moskva: ROSSPEN.

THE BITTER END OF THE NEW SLAVIC MOVEMENT, 1947 – 1948

Abstract. The article examines the activities of the established at the end of 1946 Pan-Slavic Committee in Belgrade which, however, lasted only a year and a half. The Committee was created with the intention of being the centralized and ruling body of the Kremlin-born Slavic Movement after June 22, 1941. The emergence of the Committee came at a time when relations between the partners of the Anti-Axis Coalition had begun to deteriorate, and this circumstance inevitably made a direct impact on the tasks it was assigned. After the final bloc division of Europe and the Tito – Stalin split, the very existence of the Pan-Slavic Committee became meaningless, since the political exploitation of the idea of Slavic unity no longer fitted into the new realities and this resulted in its abolishment in the mid of 1948.

Keywords: New Slavic Movement; Pan-Slavic Committee; Cominform; people's democracy; Soviet model of socialism

✉ **Assoc. Prof. Bisser Petrov, DSc.**

ORCID iD: 0000-0001-8881-6423

Institute for Balkan Studies and Centre of Thracology
Bulgarian Academy of Sciences
45, Moskovska St.
1000 Sofia, Bulgaria
E-mail: bisser_p@hotmail.com